

לרשימת י. זמורה על ד. פוגל

"Poetry provides the one permissible way of saying one thing and meaning another."
Robert Frost

למדוני מברל כצנלסון שדיבר בזכות המבוכה ובגנות הטיה. גדיי מה המבוכה הגלויה והכנה על העמדת הפנים על פתרונות שאינם פתרונות! לא למדנו — לנוסף במבוכה כדגל וכפסק בכל אה פסקו כלום נחמנו למבוכה ש' הופכה טיה בו מטייה אדם נגעי עצמו ועיניהם של אחרים! אקווה שמקור החסד והסליחה לא יינעל בפני אם אימר, שכן אירע לו כמדומני, למבקר התיק ישראל זמורה. מופת הוא בבחינה כבי דגל לא משום שהוא נבון כל כך, אלא משום שדרך זוהה היא לו לגלות למחצה ולהסתיר למחצה דברים שברורים הם לו למדי. גם מבקר, הכותב דברי ביקורת קרוב ל-40 שנה ומציא לאור באהבה רבה כשרו שירה קדמונית וחדשים (כולל שירי דוד פוגל) ועד לצעירי הצעירונים הגיע, מר הר לו שיהא נבון, אך בבואו לחוק את מבוכתו בהבאות ובדין מפורט בכל האפשר יוהרנא ש' לא לפגום במוניטין שלו כמבקר, כדונו של זמורה מסתברות שתי אפשרויות: או שמבוכתו מדומה היא לחלוטין, או שמא עמוקה היא עד כדי כך, שאח כל קנייהמידה הביקורתיים שלו היא מעוררת מן השיחין.

מתנו כולנו, החידלון, המות, השכחה יבלעו את כולנו. תמונה שניה: "אי בזה" — הלילה — הסוף הקרב נקשר — קשר גיגודי? אהרית וראשית? נסיון גואש לחממה — ושלילתו מניה וביה? — אל התחילה, אל הילדות, אך הילדות הסרת משמ' עית כל כך, רחוקה בלילה זה. ה' עגלה ריקה היא, הילדים כבר אינם ילדים, והעגלה מהגלגלת במורד ההר, (כל כך בנאלי, לי כאורה — מדרון החיים...).

תמונה שנישית: לפני ריבוא שנים היחה פה עיר... ונשארה רק, נעל הפוכה אל העתים, מן היל' דות המתוקה גותרה עגלה ריקה מידרדרת אל הקץ, ומן העיר (החיים הסואנים, העשירים — על שפת הכרך אשבה — עייף אשבה, אומר פוגל בשיר אהר) ניתרה רק נעל הפוכה, כלום צריך היה פוגל לומר זחיים נראים עתה רחוקים כאילו חלפו ריבוא שנים? או שמא אנכי אני לזמורה את בעל הנות'הספרים האומר לגערו: אלק פעמים אמרתי לך היום שתשלה הבילה זו בהקדם? בספ' רי תורת הספרות קוראים לדברים כאלה — היפרבולה, פוגל בחל לא לציין את מקומה של העיר, וכיצד הנעל הפוכה אל העתים — משום שרצה לבנות תמונה של כל-מקום, כל-חיים ורצה להבי' ליט את המרחק הגדול הקיים בי חודעת מי שאומר — "אך הנה לילה", "נעל הפוכה" — שריד "הושלך, שנפל, שריד אנושי, הסר תועלת — מול הזמן — הזמן שעושה את הילדות רחוקה כל כך, את העיר — לשממה, את החיים — לנעל מושלכת — מה' אה אנושית עלובה כל כך אל (מול) החהליך הבלתי-יגמנע, מה פלא אם בעולם מטיילת רק האימה, הכאב, העובות והניחוק והכל מלבין, אפילו הכאב, — כעצמות, כתכריכים, כספיר? "בחיתוך הברק" — אומר נתן אלתרמן — "נחשפו לי הרחק הר' היים שנותרו בלעדי", כאן, בשירי של דוד פוגל, נחשף ברגעי-יצח המוות האורב לחיים, החידלון, הר' בדידות והשיכחה, הכל מתאפס, נקטע, נעשה פער, נעלם, ישנם שירים שמחים יותר ורגעים געיר מים יותר, אך לומר שאין לשיר פנים רדמות, שההווה מטושטשת — דבר זה תמוה מאוד בעיני.

היכן המקום, שבו היחה עיר לפני ריבוא שנים ועכשיו בולטה שם, "נעל הפוכה אל העתים"? מאין באה הנעל? ומה השיבות לכך, שהיא הפוכה אל העתים? האם לעתות בעבר או לעתות בי הווה, ואולי לעתות בעתיד? איך אפשר שמתים יאמרו מתנו כול' נו"? איך "מלבינה הרגל למלוא תבל"? ומה היא עושה במקום הזה?"

אלה ורבות אחרות הן שאלותיו של המבקר לגבי שירו של פוגל, קושיות קנטרניות כאלה אפשר להקשות כלפי כל שירה שבעולם (ועיין בדברי פרוסט שלמעלה), למשל כלפי שירת נתן אלתרמן, ב"שמת עניים", שהיא יצירת מופת בעיני ובעיני זמורה כאחד מופיע מת הסוען דבר מופרך — שהוא חי! עכשיו יש להעמיק בדבר — אם הוא חי, הרי משקר הוא (או המשורר), ואם מת הוא — איך הוא מדבר? ואם מדבר הוא — לפחות, אל יאמר: הי אני... (ועיין במסתו של זמורה על יצירה זו — שם סענה כזאת איננה מופיעה).

או למשל: יום חרות! אם רחוק תרחק עוד.

אם על דרך רפה נפל, לו את לכן צחוקך נצחק עוד כעצמות שירה בחול...

היכן המקום שבו עוברת הדרך הרכה? והחול — היכן הוא — ביער? במדבר? ומה פירוש "צחוק לבן"? ואיך נצחק לאחר שניפול? וכיצד יכולות עצמות שירה (מאין הגיעה לכאן?) לצ' חוק? — הן זהו מראה, מבעית וגרוטסקי... בנוסה זה נצטרך להתחיל (אחרי ארבעים שנה?) בכתיבת ביקורת על ספרי מתמר טיקה.

וקיימות גם דרכים אחרות: נת' לוש שורות אחדות מהקשרן שבי שירי משורר זה או אחר, נכנה אותן פתגמים, תמונות, רפרושים וכדומה ונאמר אחר כך שהן סתור מות, או הסרות משמעות, למשל: יפה בתי בספינתך כמו מנורה בזיו קניך

לצד העדים הערבה אורבת כך גלגלתי פעור ברחובות מלאי עינים.

שוב, כמובן, משירת אלתרמן, אך אפשר לעשות כך גם לביאליק וכמובן, כפי שעושה זאת זמורה — לדוד פוגל.

אך השיר שזמורה אומר עליו — "הוכן לא תוכן מרוסק לא הגיוני, בלתי מוסבר" — מה היא עליו, בעקבות דבריו ובלוי ימרה למצותו עד תומו — ומי יוכל לעשות כך בשיר טוב? גוסס לפרש את השיר.

השיר בגוי ארבע תמונות הי מפרשות זו את זו ומחדדות זו בזו. אהדותו של השיר מהרמזות מתוכו, "הכני בוגה את הגשר בי עצמי" — אומר זמורה.

תמונה ראשונה: "אך הנה לילה מלבדו, הכל נעלם — רק הלילה לבדו, הכל נעלם — רק הלילה — סמית חשכה — בני ובכל, הכל [כאילו] מת היה פעם יום והיו הנה לילה", עיין בסופו של השיר התמונה מתפרשת — הן כסיפור אציה של רגע, הן כסיטואציה של נצה.

בעז אבי-עמית אשדות-יעקב (איחוד)

השקפת-עולם, העודתימות של משורר; מי שדברים אלה יחפש בשירה — עניינו הוא, מעט עני' וזה, מעט רצון טוב והגשרים בבנים מאליהם, התמונות נחשפות, המבוכה חולפת.

רשאי הקורא לומר: שירה זו אינה לרוח, אך להפוך מורת' רוח לאידיאולוגיה ולשבש לשמה כל קניימיה ביקורתיים — דבר תמוה הוא, גם בלי וויחיבור, כאילו, כמו, כהמודגשים בסימני קריאה, גם ללא מבנה לוגי המקל על הקורא והמשלה אותו לעתים, כי הבין ומשאירו על פני השטח (ושירי ביאליק) הקלים כל כך והעמוקים כל כך — יעידו, גם בלי כל אלה עדיין קיימים — מתומירוס ועד הנה — המטאפורה הדימוי, הסמל, הפרדוקס וכל הי שאר — ומי אנו שנלמד אותם למבקרים וחוקים, זו באמת שירה שונה, אך אין היא כל כך שונה כפי שמתיימרת לומר פניבותו של זמורה.